

8 Numaralı Vidin şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi

Yunus Kırayıt*

(ORCID ID: 0000-0003-4170-8008)

Makale Gönderim Tarihi

21.05.2020

Makale Kabul Tarihi

17.06.2020

Özet

Osmanlı şehir tarihinin en önemli arşiv kaynaklarından olan şer'iyye sicilleri, ait oldukları dönem hakkında oldukça ayrıntılı bilgi vermektedirler. Osmanlı tarihi ile ilgilenen tarihçiler için bu kaynaklardan yararlanmak belge sayısının fazlalığından dolayı çoğu zaman problem haline gelebilmektedir. Bu problem sicillerden faydalanma konusunun standart bir metoda bağlanmasını gerektirmektedir. İşte bu anlamda yurt içinde ve yurt dışında bulunan sicillerin fihristlerinin yapılması önemlidir.

şer'iyye sicil defterlerinde, devlet merkezi ile olan yazışmalar, ferman, berat, ilam, hüccet, buyruldu, mürasele gibi belgeler ile halkın istekleri bulunmaktadır. Mahalli konulara ait kayıtlar; genellikle aile meseleleri, evlenme, boşanma, şiddet, vesayet, nafaka, miras, vasilik, alacak-verecek, her türlü alım-satım, borç, emanet, arazi anlaşmazlığı, vakıflar vb. konuları ihtiva etmektedir. şer'iyye sicilleri, şehir tarihini aydınlatma imkânı veren kıymetli bilgi hazinelerindedir. şehrin fiziki, idari, iktisadi, demografik ve sosyal yapısını aydınlatarak, orijinal bilgiler elde etmemize imkân sağlamaktadırlar.

Bu çalışmada, şehir tarihi açısından oldukça önem taşıyan şer'iyye sicillerinden, 8 Numaralı Vidin şer'iyye Sicili'nin tanıtımı ve fihristi yapılmak suretiyle, bu alanda yapılan çalışmalara katkı sunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Vidin, Kadı, Mahkeme, şer'iyye Sicili

Introduction and Index of Vidin şer'iyya Registry Number 8

Abstract

şer'iyya Registries, which are one of the most important archive sources for the Ottoman City History, presents detailed information about the period they

* Arş. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, ykiryait@beu.edu.tr.

belong. For historians interested in the Ottoman history, the use of these resources can often become a problem due to the vast number of documents. This problem requires the use of registries to be linked to a standard method. In this sense, it is important to make records of registries in Turkey and abroad.

Ser'iyya Registrys correspondence with the state center, ferman, berat, ilam, hüccet, buyruldu, mürasele such as documents such as the wishes of the people. Records of local issues usually include family matters, marriage, divorce, violence, guardianship, inheritance, credit and debit, all kinds of trade, debt, relic, land dispute, foundations, etc. Ser'iyya Registries records are of precious treasures of information that allow you to illuminate the history of the city. By illuminating the physical, administrative, economic, demographic and social structure of the city, they allow us to obtain original information.

In this study, one of the registries that are very important in terms of city history, it is aimed to contribute to the studies in this field by promoting and registering the Vidin Ser'iyya Registry Number 8.

Keywords: Ottoman, Vidin, Qadi, Court, Ser'iyya Registry

Giriş

Şer'iyye sicilleri kadı veya naiplerin mahkeme görevlerini icra ederlerken tuttıkları kayıtlardır. Bu kayıtlara *kadı sicili*, *kadı defteri* veya *defter* adı da verilmektedir. Mahkemede görev yapan *mukayyid* tarafından defterlere yazılan kayıtlar, belirli bir usule göre tertip edilmektedir. Bu defterlerde kadı ve naiplerin mahalli konulara ilişkin verdikleri kararların yazıldığı kısma *sicill-i mahfuz*, merkezden gelen emirlerin yazıldığı kısma ise *sicill-i mahfuz defterlü* denilmektedir. Genel olarak sicillerde bulunan belgeler üç ana guruba ayrılmaktadır. Bunlar;

1-Devlet merkezinden gelen bütün ferman, emir ve tebliğler.

2-Kadı tarafından verilen hükümler.

3-Resmiyete geçirilmesi istenen vakıf, hibe, vekâlet, verese vs. konulara ait belgeler.¹

Şer'iyye sicil defterlerinde devlet merkezi ile olan yazışmalar, ferman, berat, ilam, hüccet, buyruldu, mürasele gibi belgeler ile halkın

¹ Mustafa Öztürk; "Harput Şer'iyye Sicilleri", *Tarih İçinde Harput Sempozyumu*, Elazığ 1992, s. 74.

istekleri bulunmaktadır. Mahalli konulara ait kayıtlar genellikle aile meseleleri, evlenme, boşanma, şiddet, vesayet, nafaka, miras, alacak-verecek, her türlü alım-satım, borç, emanet, arazi anlaşmazlığı, vakıflar vb. konuları ihtiva etmektedir. Bunun yanında bölgenin beledi ve inzibati işleri, devletin çıkardığı çeşitli yasaklar, ordu için asker sevkıyatı ve zahire nakli, halktan toplanan vergiler, salgın hastalıklar ve gayrimüslimlerle olan ilişkiler gibi çeşitli konular da bu defterlere kaydedilirdi.²

Şer'iyeye sicil defterlerinde genellikle rika ve çeşitleri, talik, talik kırması, hurda talik, nestalik ve çeşitleri, sülüs, sülüs kırması, divanî çeşitleri ve pek nadir olarak da siyakat yazısı kullanılmıştır.³ Kâğıtları çok sağlam ve parlak, yazımında kullanılan mürekkep canlılığını günümüze kadar muhafaza edebilecek derecede kalitelidir. Şer'iyeye sicilleri, genellikle boylu ve dar enli olurlardı. Yaklaşık 40 santim boyu olan bir defterin 16-17 santim arasında da eni olup, kadıdan kadıya devredilirlerdi.⁴ Önceki dönemlerde genelde Arapça olarak tutulan kayıtlar, daha sonraları tamamen Türkçe tutulmuşsa da bazen vakıf ve azat gibi dini hususları ihtiva eden vesikalar Arapça tutulmaya devam etmiştir.⁵ Ayrıntılı ve özenli tutulan bu defterlerin saklanıp korunması ve düzeni, bürokraside üzerinde önemle durulan bir konu idi. Kadılar bu defterleri sıkı sıkıya muhafaza ederler ve kaybettikleri veya tahrif ettikleri takdirde cezalandırılırlardı. Bir mahkemede kadı değişikliği olduğunda yeni atanan kadı selefinin tuttuğu evrakları ister ve iki emin atayarak onların refakatinde bu evrakları gözden geçirirdi. Yeni atanan kadının, kendisinden önce verilmiş hükümleri incelemesi, hapsedilenleri

² İbrahim Yılmazçelik, "1750-1752 (H. 1164-1165) Tarihli Gaziantep Şer'iyeye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XII, S. 1, Elazığ 2002, s. 326; Rifat Özdemir, "Şer'iyeye Sicilleri'nin Toplu Kataloguna Doğru", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. I, S. 1, Elazığ 1987, s. 192.

³ İbrahim Yılmazçelik, *Osmanlı Döneminde Diyarbakır Üzerine Bazı Tespitler ve Diyarbakır Şer'iyeye Sicilleri (Katalog ve Fihristleri)*, Hiperlink Yayınları, Ankara 2001, s. 21.

⁴ Yılmazçelik, "1750-1752 (H. 1164-1165) Tarihli Gaziantep Şer'iyeye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", s. 326.

⁵ Ahmet Akgündüz, *Şer'iyeye Sicilleri*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, C. I, İstanbul 1988, s. 14.

görüp, yeniden dinlemesi ve tespit edilen nafaka ve alacakları da gözden geçirmesi gerekirdi.⁶

Şer'iyye sicilleri, şehir tarihini aydınlatma imkânı veren kıymetli bilgi hazinelerindedir. Şehrin fiziki, idari, iktisadi, demografik ve sosyal yapısını aydınlatarak, orijinal bilgiler elde etmemize imkân sağlamaktadırlar. Şehrin mahalle listeleri, bu mahallelerde yaşayan halkların birbirleri ile olan ilişkileri, iktisadi vaziyetleri, dini ve sosyal yapılar, vergiye tabi nüfusun tespit edilmesi gibi çok değerli bilgiler ihtiva etmektedirler. Aynı zamanda iktisadi yapı içerisinde şehir esnafının durumu, vakıfların işleyişi, para ve fiyat hareketleri, narh uygulaması vs. konularda da temel başvuru kaynaklarını oluşturmaktadırlar.⁷ Bu sebeple pek çok sancağın şer'iyye sicilleri buldukları bölgenin tarihi hakkında önemli bilgiler verdiği için korunmaktadır.⁸ Ayrıca siciller sosyal tarih çalışmaları için çok önemli arşiv malzemeleridir.⁹

Şer'iyye sicilleri, arşiv evrakını doğrular nitelik taşıdığından zayıf olmuş evrakın yerine kullanılabilir en önemli vesikalardır.¹⁰ Birinci elden başka bir nüshası bulunmayan bu kaynaklar, geçmiş en az hata ile öğrenmemiz yardımcı olacaktır.¹¹

Şer'iyye sicil defterlerinden; bürokratik işleyişi, ehl-i örf ile ehl-i şer yöneticileri, şehirlerin mimarisi, esnaf teşkilatı, ticaret, vergi, para arzı, narh ve her türlü satışlar kaydedildiği için iktisat tarihi, davalar, mahkemelerin işleyiş şekli, İslam hukuku, halkın günlük yaşantıları, yiyecek, giyecek, örf ve adetleri, dönemin sosyolojik yapısı, posta ve

⁶ İlber Ortaylı, *Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Kitap, Ankara 2016, s. 66-67.

⁷ Arzu Şahin, "1806-1840 (H.1221-1256) Tarihli Mardin Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XXIII, S. 2, 2013, s. 262-264.

⁸ Mustafa Öztürk, "Doğu Avrupa Tarihinde Osmanlı Arşivlerinin Yeri", *CIESS Üçüncü Uluslararası Doğu Avrupa Çalışmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, Sakarya 2019, s. 8.

⁹ Zülfiye Koçak, "Ekonomik ve Sosyal Münasebetler Özelinde Vidin'de Müslim-Gayrimüslim İlişkileri (1700-1750)", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, C. XXII, S. 2, Sivas 2018, s. 1116.

¹⁰ Mücteba İlgürel, "Şer'iyye Sicillerinin Toplu Kataloguna Doğru", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 28/29, İstanbul 1974, s. 123.

¹¹ Yılmazçelik, "1750-1752 (H. 1164-1165) Tarihli Gaziantep Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", s. 327.

menzil işleri, madenler, darphane ve tuzla işletmeleri, vakıflar vs. gibi önemli bilgiler içermektedirler.¹²

Vidin Şer'iyce Sicilleri

Günümüzde Bulgaristan'ın kuzeybatısında yer alan Vidin şehri, 1388 yılında Vidin Çarlığı'nın Osmanlı vassallığını kabul etmesiyle Türk yerleşimine açılmış, bu yerleşimin ardından Osmanlı ordularının 1394 ve 1396 yıllarında Niğbolu, Silistre, Zıstovi ve Tuna Kalelerini almasıyla Osmanlılar için giderek önemli bir merkez haline gelmiştir.¹³

II. Viyana Kuşatması ile başlayan ve Avrupa'da Büyük Türk Savaşları (1683-1699) olarak adlandırılan muharebelerde Vidin Osmanlı ve Habsburglar arasında birkaç defa el değiştirmiş, 1699 Karlofça Antlaşması ile de Tuna ve Sava nehirleri Habsburglarla Osmanlılar arasında sınır olmuştur.¹⁴ Karlofça ve Pasarofça (1718) antlaşmaları Osmanlı-Habsburg mücadelesini bitirmemiş, mücadeleler XVIII. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Bu süreçte Vidin şehri Osmanlılar açısından birinci derece önemli serhat şehri olmuş ve yüzyılın ilk yarısından itibaren Darü'l-cihad ve'l-mücahidin olarak anılmıştır.¹⁵ Vidin'in bir başka özelliği de bu yüzyılda tutulmuş çok sayıda şer'iyce siciline sahip olmasıdır. Vidin'de XVIII. yüzyılda tutulmuş olan şer'iyce sicillerinin büyük bir bölümü günümüze kadar korunarak gelmiştir.¹⁶

¹² Yılmazçelik, "1750-1752 (H. 1164-1165) Tarihli Gaziantep Şer'iyce Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", s. 7-8; İbrahim Yılmazçelik; "Şer'iyce Sicillerinin Toplu Kataloguna Doğru Diyarbakır Şer'iyce Sicilleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 90, Ankara 1994, s. 42-44; Feyyaz Gürkan, "Şer'iyce Mahkemeleri Sicilleri Üzerinde Bir Araştırma", *IX. Türk Tarih Kongresi*, C. II, Ankara 1988, s. 766-767; Zülfiye Koçak, "1017 (M.1608-1609) Tarihli Ayıntab Şer'iyce Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. I, S. 3, İstanbul 2012, s. 174-175.

¹³ Ayşe Kayapınar, "İki Balkan Şehri Tırnova ve Vidin'de Türkler (Bulgar Çarlığından Osmanlı İmparatorluğuna)", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Journal of Social Sciences*, C. II, S. 9, Bolu 2004, s. 118-119.

¹⁴ Halil İnalıcık, "Türkler ve Balkanlar", *Bal-Tam Türklük Bilgisi III*, Prizren 2005, s. 24; Machiel Kiel, "Vidin", *DİA*, C. XLIII, İstanbul 2013, s. 104.

¹⁵ Hava Selçuk, "Vidin'de Toplumsal Hayat: 13 Numaralı Şer'iyce Siciline Göre (1698-1699)", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, C. IV, S. 14, Giresun 2012, s. 32; Hava Selçuk, *Tuna Boyunda Bir Osmanlı Kenti Vidin (XIX. Yüzyıl)*, Çizgi Kitapevi, Konya 2013, s. 28.

¹⁶ Zülfiye Koçak, "Osmanlı Toplumunda Zimmî Kadınların Kadı Mahkemelerini Kullanma Pratiği: Vidin Örneği (1700-1750)", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C. VII, S. 1, Edirne 2018, s. 170.

Şer'iyye sicilleri, kadılar tarafından tutulan ve Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik durumunu ortaya koyan kaynaklardır. Bu sicillerin bir kısmı Anadolu'da bir kısmı da bir zamanlar Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde bulunmuş olan Avrupa ülkelerinin merkez bir şehrinde toplanmıştır. İncelemiş olduğumuz 8 Numaralı Vidin Şer'iyye Sicili, Sofya Milli Kütüphanesi "Natianole Biblioteque", Osmanlı Arşivi kısmında bulunmaktadır.

Sofya Milli Kütüphanesi'nde Vidin'e ait 1698-1869 yılları arasını kapsayan toplam 68 adet sicil defteri bulunmaktadır¹⁷.

8 Numaralı Vidin Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Vesika Tasnifleri

8 Numaralı Vidin Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı

8 Numaralı Vidin Şer'iyye Sicili, Sofya Milli Kütüphanesi "Natianole Biblioteque"de Vidin Şer'iyye Sicilleri arasında 8 numarada kayıtlıdır. Defter, 5 Rebiülevvel 1127 - 29 Cemaziyelevvel 1141 (11 Mart 1715-31 Aralık 1728) tarihlerindeki kayıtları içermektedir. Defterde bulunan tarihler karışık olarak verilmiştir. Her hükümde tarih yoktur. Bazı tarihler yazılırken aylar belirtilmemiş, bazen de ay yazılmış yıl belirtilmemiştir. Defterin bir hükmü de tamamlanmamıştır. Defter toplamda 104 sayfa olup bunlardan 17, 22, 24, 26, 70, 87, 98 numaralı sayfalar boştur. Baştaki ilk sayfa ve sondaki sayfalar numaralandırılmamasına rağmen kayıtlar içermektedir. Bu sebeple defterin başında ve sonundaki numaralandırılmamış kayıtları kullanırken *defterin başında* ve *defterin sonunda* şeklinde adlandırılmıştır. Defterde bazı sayfaların yerleri karışmıştır. 92. sayfadan sonra 93. sayfa yerine 73. sayfaya geri dönmüştür. Ayrıca 92. sayfada bitmeyen bir hüküm 73. sayfada devam etmiş ve bu sayfada bitmiştir. 8 Numaralı Vidin Şer'iyye Sicili defterinin üst kısmında orijinal sayfa numaraları verilmiştir. Defter fazla tahrip olmamıştır ve belgeler son derece okunaklı bir şekilde yazılmıştır.

Belgelerin yazı dili sade ve anlaşılır olmasına rağmen bazen Arapça ve Farsça terkipler kullanılmıştır. Ancak bu tip belge sayısı oldukça azdır. Defterde kayıtlı olan bütün belgelerin dili Osmanlı Türkçesi'dir. Sicilin

¹⁷ Yücel Özkaya, "Sofya'da Millî Kütüphane "National Biblioteque"deki Şer'iyye Sicilleri" *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XIII, S. 24, Ankara 1980, s. 22-23.

yazı şekli genellikle divani ve çeşitlidir. Yazı sitili, sicilin birkaç kâtip tarafından kaleme alındığını göstermektedir.

8 Numaralı Vidin Şer'iyye Sicili'nde toplam 333 adet hüküm bulunmaktadır. Bu hükümlerden 18 tanesi *atama*, 6 tanesi *tamir*, 12 tanesi *ulak*, 4 tanesi *idari nitelikli diğer vesikalar*, 54 tanesi *alacak-verecek*, 37 tanesi *satışlar*, 5 tanesi *kira*, 5 tanesi *kefalet*, 11 tanesi *mukataa*, 28 tanesi *vergi*, 4 tanesi *narh*, 4 tanesi *esnaf*, 18 tanesi *cinayet-yaralama*, 17 tanesi *hırsızlık, gasp ve adam kaçıрма*, 5 tanesi *mahallelinin şikâyetleri*, 4 tanesi *ihtida*, , 16 tanesi *vasi-muhtar-vekil tayini*, 10 tanesi *evlenme*, 7 tanesi *boşanma*, 3 tanesi *nafaka*, 29 tanesi *tereke-miras*, 13 tanesi *vakıf*, 11 tanesi *askeri nitelikli vesika*, 12 tanesi ise *diğer konularla ilgili vesikalar* hakkındadır.

Defterdeki hükümler sırasıyla; defter numarası, sayfa numarası ve hüküm numarası "8/1/1" şeklinde kısaltılarak gösterilmiştir.

8 Numaralı Vidin Şer'iyye Sicilinin Vesika Tasnifleri

İdarî Nitelikli Vesikalar

Adli teşkilatın merkezinde olan kadılar, görev yaptıkları yerin aynı zamanda birtakım idari işlerini de yürütmekteydiler. Kadılar görev yaptıkları birimlerde sultanın temsilcileri ve en yetkili amirleriydi. Bu sebeple merkezden taşraya gönderilen ferman ve emirler kadıya hitaben yazılmaktaydı. Sancaklarda görev yapan bazı mahalli yöneticiler kadı arzı ile atanmaktaydı.¹⁸ Bu başlık altında atama ve aziller, Vidin Kalesi'nin tamiri, ulak ve menzil hükümleri ile idari nitelikli diğer vesikalar bulunmaktadır.

Atama ve Aziller

Bu bölümdeki kayıtlar kişilerin bir göreve tayinlerini ve bu görevden alınmalarını içeren kayıtlardır.

8/1/3 Süleyman Çavuş Camii'nde imam olan Hasan Efendi'nin hacca gitmesinden dolayı yerine 1132 Recep'in başından günlük 10 akçe hizmet ile Mahmud Efendi'nin imam ve hatip olarak vekâlet etmesine dair hüküm.

¹⁸ Koçak, "1017 (M.1608–1609) Tarihli Ayıntab Şer'iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", s. 177.

8/5/1 1133 yılı Kıptiyan cizyeleri toplama işi için Ahmed Ağa'nın atandığına dair.

8/6/1 Şaban oğlu Hacı Ali'nin Vidin'e 1 Cemaziyelevvel 1132'de kadı olarak atanmasına dair.

8/9/1 Vidin ve Vidin'e bağlı olan yerlerdeki menzilci işlerinin Farisan Ağası Halil Ağa'ya verildiğine dair hüküm.

8/9/2 Vidin ve Vidin'e bağlı yerlerdeki menzilci işlerinin Farisan Ağası Halil Ağa'ya verilmesine dair hüküm.

8/9/3 Vidin ve Vidin'e bağlı yerlerdeki menzilci işlerinin Farisan Ağası Halil Ağa'ya verilmesine rağmen görevin başkasına verildiği, bu görevi yapacak kişinin Halil Ağa olduğu hakkında.

8/11/2 Vidin muhafızı Vezir Mustafa Paşa'nın kalede inşa ettirdiği camiye hatip olarak Ahmed Halife'nin atanmasına hakkında.

8/14/1 Vidin iskelesi gümrüğüne günlük 20 akçe ile Avram Yahudi'nin atanmasına dair.

8/21/3 Askeri taifeden ölenlerin mallarının beytülmale aktarılması için Hasan Çavuş'un mübaşir olarak atanması hakkında.

8/34/6 Mumcu esnafına Ahmed Beşe'nin mumcubaşı olarak tayin edilmesine dair.

8/37/1 Alaca Tekke Mahallesi'ndeki camiye imam ve hatip atanması hakkında ferman sureti.

8/37/2 Bektaş Beşe adlı kişinin ekmekçibaşı olarak tayin edilmesine dair.

8/43/3 Menzilci Halil Ağa'nın, görevini yapamadığından yerine Ahmed Ağa'nın vekil olarak atanmasına dair teklifi hakkında.

8/73/1 Silistre, Ruscuk, Tırnova ve Hırşova'da iskeleye gelip giden ticaret malları ve eşyaların şartlarının berat ile Silistre nazırı İbrahim'e verildiği ve Vidin iskele emininin buna müdahale etmemesi hakkında.

8/77/2 Vidin ve Vidin'e bağlı yerlerdeki adet-i ağnam, rüsumat ve rüsum-u ağılların subaşı kethüdalarından İbrahim Efendi'ye verildiğine dair.

8/94/1 Vidin ve Vidin'e bağlı kazalarda yaşayan Kıptiyan taifesinin ödemeleri gereken maktu cizyelerinin 1134 senesi tahsili işinin Mehmed Efendi'ye verilmesine dair.

8/94/2 Vidin ve Vidin'e bağlı kazalarda Kıptiyan taifesinin 1134 yılı cizyelerinin toplanma işinin Mehmed Efendi'ye verilmesi hakkında.

8/34/2 Azak Kalesi'ne gönderilecek neferlerle ilgilenmesi için görevli atanmasına dair.

Vidin Kalesi'nin Tamiri ile İlgili Olanlar

Bu bölümde, genellikle kale tadilatının yapılması hususunda görevlendirilen kişiler, yapılan hazırlıklar, bu hazırlıkların kaydedildiği masraf defterindeki hesaplamalar ve görevlilerin aldıkları ücretlere dair bilgiler yer almaktadır.

8/34/1 Vidin Kalesi'nin tamiri için atanan amelelerin isimleri.

8/76/1 Kale tamirine gönderilen amelelerin Vidin muhafızına bildirilmesi.

8/34/3 Kale tamiri için görevlendirilen kişilerin günlük un ihtiyaçları hakkında.

8/34/5 Kale tamirinde görev yapan duvarcıların ücretleri hakkında.

8/36/3 Bina Emini Hasan Ağa'nın hesapları hakkında.

8/36/4 Bina Emini Hasan Ağa'nın masrafları hakkında.

Ulak ve Menzil Hükümleri

Menziller, eyaletlerin durumu ile sınırlarda elde edilen bilgilerin devlet merkezine bildirilmesi, hükümetin emirlerini gereken yerlere ulaştırılması, ordunun sefer esnasında iaşesinin temin edilmesi ve şehirlerarasında haberleşmenin sağlanabilmesi için oldukça önemli birer konaklanma merkezleriydi. Vidin ile irtibatın sağlanması için menziller arasında haberleşmeyi sağlayan ulakların rolü büyüktü.¹⁹

¹⁹ Yusuf Halaçoğlu, "Menzil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXIX, İstanbul 2006, s. 159-160.

8/29/1 Silistre yol güzergâhında olan görevlilere gönderilen ulak hükmü.

8/29/2 Vidin'den Bükreş'e giden yol üzerindeki görevlilere gönderilen ulak hükmü.

8/29/3 Vidin'den Orta Kola gidip gelenlere 2 nefere bargir temin edilmesine dair.

8/29/4 İstanbul'dan Vidin'e gidip gelinceye kadarki yol üzerinde olan kadılara gönderilen ulak hükmü.

8/31/5 Vidin'den İstanbul'a kadar yol üzerindeki görevlilere gönderilen ulak hükmü.

8/32/5 Vidin'den Filibe'ye kadar yol üzerindeki görevlilere gönderilen ulak hükmü.

8/72/3 Vidin'den Sofya'ya gidip gelince kadarki yol üzerinde olan kadılara yazılan ulak hükmü.

8/9/4 Vidin ve Lom menzilleri için menzil akçesi miktarının belirlenip kadıya bildirilmesi hakkında.

8/79/1 Vidin, Belgradcık, Lomgarad, Gorgoşefçe kadılıklarında bulunan menziller için miri tarafından tayin olunan menzil bargirlerine dair.

8/ Numarasız/ 5 (Defterin Başında) Gorgoşefçe Palankası'nda bulunan ulaklara menzil bargiri verilmesine hakkında.

8/ Numarasız/ 6 (Defterin Başında) Belgradcık nahiyesindeki ulaklara menzil bargiri verilmesi hakkında.

8/ Numarasız/ 7 (Defterin Başında) İstanbul'dan Vidin'e gidinceye kadar yol üzerinde olan kadılara, menzil ve menzil bargirleriyle ilgili yapmaları gereken işlere dair.

İdari Nitelikli Diğer Vesikalar

İncelediğimiz 8 numaralı Vidin Şer'iyeye Sicilinde idari nitelikli diğer vesikalar ile ilgili kayıtlar; meraların zaptı, tuz satışı, merkezden gelen görevlilerin konaklama işleriyle alakalıdır.

8/54/1 Alaca Tekke Mahallesi'ndeki fukaranın meralarını zapt edenlerin engellenmesine dair.

8/73/2 Eflak tuzlarında olan tuzun Vidin, Niğbolu ve Tuna sahilindeki iskelelerde satılmasına dair.

8/72/2 Yahudilerin ferman olmadan Recep Paşa Kalesi'nde oturmalarının uygun olmadığı ve bunların uygun evlere yerleştirilmesine dair.

8/71/2 Vidin'e dışarıdan gelen görevlilerin kalabileceği saray olmadığı, yeni saray yapımı da oldukça masraflı olduğundan halktan ev satın alınmasına ve bu evlerin genişletilmesine dair.

İktisadi ve Mali Nitelikli Vesikalar

Osmanlı kadısı görev alanına giren bölgelerde ekonomik ve mali hayatın organizasyonunda önemli sorumluluklar üstlenmiş, bu konularla ilgili alınan kararlar ile uygulanan idari ve cezai yaptırımların sicillere kaydedilmesini sağlamıştır. Şehir hayatında alınan ve satılan mallar, yetişen zirai ürünler, üretilen sanayi mamulleri, fertler arasındaki alım-satım, alacak-verecek cinsinden ticari ilişkiler, mal fiyatları şehirdeki ekonomik faaliyetlerin göstergesidir. Yine halktan farklı isimler altında toplanan vergiler kadının sorumluluk alanına girdiğinden bu kısım içerisinde değerlendirilmiştir.

Alacak-Verecek

8/14/3 Mustafa Beşe'nin, Seyit Abdullah Çelebi'den 100 kuruşluk borcunu aldığına dair.

8/69/2 Havva adlı kadının ölen kocasının zimmetinde kalan mihr-i müeccelini kocasının varislerinden talep etmesi hakkında.

8/16/5 Alacak- verecek davasında yaşanan yaralama olayı hakkında.

8/18/3 İki kişi arasındaki borç meselesinde borca karşılık arsa verilmesine dair.

8/32/6 Duvar yapmak için zimmi birine verilen paranın geri talep edilmesi.

8/33/4 Un satışından kaynaklanan alacak-verecek davasına dair.

8/38/2 Yusuf Beşe'nin, Ahmed'den alacağına dair.

8/38/5 İki kişi arasındaki borç meselesinde bir dükkânın rehin bırakılmasına dair.

8/39/1 Kovanlık yerin satışı hakkında.

8/40/4 Abdulkaki'nin, amcasının kızının terekesinden hakkını almasına dair.

8/40/3 Vidin nezaretine mutasarrıf olan Ahmed Ağa'nın, Vezir kethüdası Ahmed Ağa ile olan alacak-verecek davası.

8/42/2 Borca karşılık bir evin satılmasına dair.

8/42/5 Borç ilişkisinde bir evin rehin bırakılmasına dair.

8/42/6 Borç davasında bir ev ve 3 çeyrek bağın rehin bırakılması hakkında.

8/42/8 Borç ilişkisinde Çavuş Mahallesi'nde olan evin rehin bırakılmasına dair.

8/43/1 Vidin Kalesi muhafızı Hüseyin Beşe'nin, ölen birinin zimmetinde olan 15 kuruşluk alacağını varislerinden talep etmesi.

8/43/5 Alacak-verecek davası.

8/45/4 Borç davasında bir evin rehin gösterilmesi hakkında.

8/46/1 Ölen İbrahim'in alacak-verecek davası hakkında.

8/47/5 Selanikli İbrahim'in, iki Yahudi'den alacağı 79 kuruş hakkındaki dava.

8/48/3 Odabaşı taifesinden iki kişi arasındaki 33 zolatalık alışveriş davası.

8/50/4 25 altınlık borç davası hakkında.

8/52/1 Ölen birinin zimmetinde kalan 1000 akçelik mihr-i müccel davası.

8/52/2 Döndü adlı kadının, 30 bin akçe mihr-i müccelini ispatlamasına dair.

8/54/3 Havva'nın, babasından kalan evdeki hissesini kardeşinden talep etmesi.

8/54/4 200 kuruşluk alacak-verecek davasının sonuçlanması hakkında.

8/54/7 90 kuruşluk borç davası hakkında.

8/54/8 6 kuruşluk alacak-verecek davası.

8/55/1 Ölen Mustafa'nın, alacağı 300 kuruşun beytülmal emini tarafından tahsil edilmesine dair.

8/55/2 Bıçak bahası konusundaki alacak-verecek davasının tespitine dair.

8/61/5 Alacak-verecek davasında kişilerin birbirlerinin zimmetlerinden ibra ve ıskat etmeleri hakkında.

8/62/1 Kocasını ölen bir kadının mihr-i müccelini beytülmal emininin talep etmesine dair.

8/62/3 Askeri sınıftan ölen birinin zimmetinde olan borcun beytülmal emininin talep edilmesine dair.

8/63/3 125 kuruşluk borç davasında, borca karşılık evin takas edilmesine dair.

8/65/2 Vidin Kalesi'nde istihdam olunan arabacıbaşların, Hacı Ahmed Ağa'dan aldıkları 592 kuruşun ödenmesine dair.

8/65/3 Eslimiye kazasındaki arabacıbaşlar ile Veli Beşe ve Ali Beşe arasındaki 250 kuruşluk alacak-verecek davasına dair.

8/65/4 Borç davasında rehin tezkiresinin verilmesine dair.

8/66/1 95 kuruşluk borç talep davası.

8/66/2 Balçık kazası arabacılarından 800 kuruşluk alacak davası.

8/66/3 İki ortağın Silistre kazası arabacıbaşı olan Hüseyin Ağa'dan alacakları 250 kuruşu talep etmelerine dair.

8/66/4 İki ortağın Silistre kazası arabacıbaşları ve arabacı zümresinden alacakları 380 kuruşu talep etmelerine dair.

8/66/5 Babadağı kazasının arabacıbaşından 830 kuruşluk alacak davası.

8/67/1 İsakçı arabacıbaşı Süleyman Tiryaki'nin vereceği 95 kuruş hakkında.

8/67/2 Şumlu arabacıbaşlarından Seyid Ahmed'in vereceği 156 kuruş hakkında.

8/67/3 Tırnova arabacıbaşı Ahmed Ağa'nın borcu hakkında.

8/68/2 Müslüman ve zimmi şahıslar arasındaki borç davası.

8/68/3 Mehmed Beşe'nin, borcuna karşılık dükkânını rehin etmesi.

8/68/4 Habbaz sınıfından olan ortakların defterdara olan borçlarını ortaklık hesabından ödemeleri hakkında.

8/68/5 Habbaz Ohan'nın, defterdara olan borcuna karşılık bazı eşyalarını vermesi.

8/69/2 Havva'nın ölen kocasının zimmetinde kalan mihr-i müeccelini kocasının varislerinden talep etmesi hakkında.

8/79/2 600 kuruşluk borç davası.

8/ Numarasız/ 3 (Defterin Sonunda) Borca karşılık Beşir Hoca Mahallesi'nde bir evin rehin bırakılması.

8/ Numarasız/ 4 (Defterin Sonunda) Borca karşılık bir evin rehin bırakılması.

8/ Numarasız/ 6 (Defterin Sonunda) Zimmiler arasındaki borç davası.

Satışlar

Bu kısımda kişilerin bağ, arsa, tarla, çayır, ev, dükkân ve ahır gibi taşınır veya taşınmaz mülklerini bey-i bat[Bu kelimenin dipnotta kısaca izahı, konuya aşina olmayanlar için faydalı olabilir] ve müzayede yoluyla satışı ile ilgili kayıtlar yer almaktadır. Ayrıca kişilerin borçları karşılığında mülklerini verdiği kayıtlar olduğu gibi mübadelenin kullanıldığı kayıtlar da bulunmaktadır. Kayıtlara bakıldığında, satışların Müslüman-Müslüman arasında olduğu gibi Müslüman-Gayrimüslim arasında da yapıldığı görülmektedir.

8/2/2 Tekke Mahallesi sakinlerinden Mustafa ve Halil adlı kişilerin 2,5 dönüm çayırılarını Molla Hasan adlı kişiye satmalarına dair.

8/2/4 İbrahim ile Seyid Mustafa Ağa arasındaki satışa Mehmed Efendi ve Hamza Ağa'nın şahitlik ettiklerine dair.

8/6/2 Mezid Bey Mahallesi'nden Mehmed Beşe'nin evini Hacı Ali'ye satması.

8/6/3 Hacı Ferruh Mahallesi'nden Aliye'nin vekili olan kocası Mustafa Beşe aracılığıyla iki odalı dükkânını Ahmed'e satmasına dair.

8/7/2 Vidin varoşunda ikâmet eden Simo'nun, Tekke Mahallesi'nde bulunan evini Ahmed Ağa'ya satmasına dair.

8/7/3 Hasan Beşe'nin, arsasını İmam Ahmed Efendi'ye 11 kuruşa satmasına dair.

8/7/4 Yusuf Bey'in evini 152 kuruşa satmasına dair.

8/7/5 Ahmed Ağa'nın evini Ali Beşe'ye sattığının teyit edilmesi hakkında.

8/10/3 Vidin'de ölen İbrahim Paşa'nın iki odalı dükkânının ve mallarının müzayede yoluyla satılmasına dair.

8/11/3 Mehmed adlı iki kişinin dükkânlarını zimmi İstakan'a satmalarına dair.

8/14/4 Ölen Kürkü İstanpo'nun oğluna vasi olan halasının, Boyar Mahallesi'nde bulunan evini müzayede yoluyla Salim Ağa'ya satmasına dair.

8/16/1 Pervane Mahallesi'nde bir evin 210 kuruşa satışına dair.

8/16/3 İki zimmi kadının dükkânlarını Uzun Mehmed Beşe'ye satmalarına dair.

8/25/3 Şeyh Ahmed Efendi Mahallesi'nde olan evin 100 kuruşa satışına dair.

8/32/2 Kalinofça Çarşısı'ndaki bir dükkân ve bir aş odasının satılmasına dair.

8/37/3 Kapan Camii civarında bulunan bir oda dükkân, bir ev, bir oda ve bir miktar mülkün satılmasına dair.

8/39/2 Çona adlı zimmi kadının, Mezid Bey Mahallesi'nde bulunan evini Ali Beşe'ye satmasına dair.

8/39/3 Çeribaşı Mahallesi'nden Hüsameddin'in evini Cebeci Mehmed Beşe'ye satmasına dair.

8/39/4 Bedreddin Mahallesi'nden İbrahim Çelebi'nin evini Ali İbrahim oğlu Efendi'ye satmasına dair.

8/40/1 Hacı Ferruh Mahallesi'nden Hanife'nin buçuk zirai tarla yerini 25 kuruşluk borcuna karşılık Ömer Beşe'ye satmasına dair.

8/40/2 Lazar kızı Bojika'nın, Boyar Mahallesi'nde bulunan evini Kirko'ya satmasına dair.

8/41/5 Kalinofça'da bir ev ve ahırın bir cariye ile değiştirildiğine dair.

8/46/2 Bir Müslüman'ın üç oda dükkânını Avram adlı Yahudi'ye satmasına dair.

8/46/3 Osman Ağa'nın Şeyh Ahmed Efendi Mahallesi'ndeki evini satmasına dair.

8/48/1 Alaca Tekke Mahallesi'nde bir evin satılması hakkında.

8/48/2 Kışlaklar mukabilinde olan bir evin satışına dair.

8/50/1 Hacı Ferruh Mahallesi'nde bulunan bir evin 145 kuruşa satılmasına dair.

8/50/2 Kapan Camii yakınında bir odalı dükkânın 40 kuruşa satılmasına dair.

8/52/3 Şeyh Ahmed Mahallesi'nden iki zimmi kadının vekilleri aracılığıyla evlerini satmalarına dair.

8/52/4 Balcı Kenan Hanı yakınlarında bir bez dükkânı ile arsanın satışına dair.

8/53/2 Metre adlı zimminin evini 48 kuruşa bey-i bat-ı kat ile satmasına dair.

8/54/5 Mariya adlı zimmi kadının 3 çeyrek bağını kızının zaruret nafakası için Mehmed Beşe'ye satmasına dair.

8/55/3 Orta Tuna Mahallesi'nde satılan bir evin önceden temlik ve hibe edildiğine dair.

8/63/1 Vidin'de yeniçeri ağası olan Mehmed Ağa'nın Alaca Tekke Mahallesi'nde olan evini 120 kuruşluk borcu karşılığında satmasına dair.

8/85/1 Boşnak Mustafa adlı kişinin Lom Palangası'nda olan evinin miriye olan borcu karşılığında satılmasına dair.

8/85/2 Boşnak Mustafa adlı kişinin miriye olan borcu nedeniyle Karalom adlı yerde olan evini ve bir miktar bağını Tuna kaptanlarından Yusuf'a satmasına dair.

8/64/4 Vidin'de ekmekçibaşı Arakil ve Ohan adlı zimmilerin Vidin defterdarının vekili Ali Efendi'den 4 ayda toplanan dakiki 15'er akçeye satın aldıklarına dair.

Kira ile İlgili Davalar

İncelediğimiz defterde Vidin'de bulunan bazı binaların kiraya verildiği görülmektedir. Bu binalar arasında dükkân, oda, aş odası, hamam ve hatta miri zahire için kiralanan mahzenler bulunmaktadır.

8/32/3 Kalinofça Çarşısı'nda bulunan bir dükkân, bir oda ve bir aş odasının iki seneliğine 72 kuruşa Müslüman bir kadın tarafından kiraya verilmesine dair.

8/32/4 Vidin sakinlerinden birinin Kalinofça Çarşısı'nda yeniden yaptırılan yerler ile ilgili kira davası hakkında.

8/38/4 İki kasap dükkânının her ay üç kuruşa kiraya verilmesi hakkında.

8/43/4 Bir kadının çifte hamamını kiraya vermesine dair.

8/85/3 Vidin defterdarı Seyid Mahmud Efendi'nin miri zahire için kiraladığı mahzenlerinin kirasına dair.

Kefalet Olayları

8/4/2 Hamza Ağa adlı kişinin Borca oğlu Hüseyin'in nefesine kefil olması.

8/30/6 Ali Ağa'nın zimmetinde 110 kuruş borcu olan müteveffa Hacı Hüseyin'in varislerinin bu borca karşılık, Ali Kethüda ve Bayrakdar Ahmed'i kefil göstermelerine dair.

8/38/6 Hapiste olan Musa'nın, Mazlum adlı Yahudi'ye olan 37 kuruş borcuna karşılık, karısı ve annesinin her ay bir kuruş vermek şartıyla kefil olmaları hakkında.

8/38/9 Ahmed Beşe ve Margos adlı zimmi arasındaki alacak-verecek davasında Estaban adlı kişinin kefil olması hakkında.

8/60/4 Varoş keferesinden bir zimminin Hancı Metre'de olan 55,5 kuruşluk borcuna karşılık, bazı kişilerin kefil olmalarına dair.

Mukataa ile İlgili Kayıtlar

Mukataa, mülkiyet hakkı, vakıf ve devlete ait olan arazi veya gelirin bir bedel karşılığında kiralanması için kullanılan bir terimdir.²⁰ Kayıtlarda duhan gümrüğü ve iskele gümrüğünün yanında bir sancağın veya kazanın da mukataaya verildiği görülmektedir.

8/8/1 Vidin nezaretine bağlı olan mukataanın ber-vech-i emanet verilmesine dair.

8/21/1 Tuna Nehri sahilinde olan Vidin, Karalom ve Karalom'a bağlı yerlerin Duhan Gümrüğü mukataasına, 1133 senesi için ber-vech-i emanet Ahmed Ağa ve ortağı Ömer Ağa'nın emin olduklarına dair.

8/68/6 Polmiye mukataasının Vidin nezareti mukataasına dâhil olması hakkında.

8/77/1 Kiryon(?) ve Çirnerka mukataalarının ortaklaşa işletilmesine dair.

8/77/3 Vidin iskelesi gümrüğü mukataasının 50.050 kuruşa iltizama verildiği.

8/78/1 İltizama verilen mukataaya müdahalenin engellenmesine dair.

²⁰ Mehmet Genç, "Mukataa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXXI, İstanbul 2006, s. 129.

8/78/2 Belgradcık mukataasının 3100 kuruşa ortaklaşa işletilmesine dair.

8/78/3 Sahra mukataasının 4900 kuruşa ortaklaşa işletilmesine dair.

8/88-89-90/1 Vidin kazası mukataaları, sancak mahsulü, sancak ve tevabi mukataalarının birkaç seneden beri yapılan seferlerden dolayı reayanın perişan olduğundan eski usulle işletilmesine dair.

8/71/1 1132 senesinde Tuna sahili tütün gümrüğü mukataasının ber-vech-i malikâne Hacı İbrahim Ağa ve Ali Beşe'ye ortaklaşa verilmesine dair.

8/74/1 Vidin muhafızı Hacı Mehmed Paşa'nın 1132 senesi müfredat defterinden mukataaya tevzi ve tahsis olunan masrafları hakkında.

Vergiler ile İlgili Kayıtlar

Bu kısımdaki kayıtlarda; vergilerin kimler tarafından toplandığı, miktarlarının ne olduğu, vergilerin halk tarafından verilmemesinin sebepleri veya ödenen vergiden fazla talep edilmesi sonucunda karşılaşılan sorunlar hakkındaki kayıtlar yer almaktadır.

8/1/1 Vidin'e giden tüccarlardan ispenç vergisinin alınmamasına dair.

8/1/2 Vidin'e ticaret için gelen kişilerin kendilerinden ispenç vergisi alınmaması için merkeze yazdıkları arzuhal.

8/4/4 1132 senesi Kıptiyan cizyeleri için toplam 900 cizye evrakı hazırlanıp cizyelerin nasıl ve kimler tarafından toplanacağına dair merkezden yazılan hüküm.

8/8/2 Vidin ve yakın yerlerine hariçten gelip yerleşen reayadan 3 yıl cizye ve öşür namına bir şey alınmamasına dair.

8/14/2 Vidin İskelesi gümrüğüne denizden ve karadan gelen tüccarlar hakkında Vidin nazırı Ahmed Ağa'nın merkeze arzı.

8/25/2 Vidin kazasında ve sancağında reayadan satın alınan bal, yağ ve zahireden kanunu kadim üzerine gümrük vergisi alınmasına dair.

8/30/1 Vidin'e yerleşen reayanın isimlerine dair.

8/30/3 Vidin şehrine gelip yerleşen kişilerden cizye ve vergi alınmamasına dair.

8/34/4 Kasapların karşı yakadan geçirdikleri iskele koyun vergisi için iki koyundan bir pare, bargirden iki pare, piyadelerden birer pare alınmasına dair.

8/36/2 Niğbolu, Silistre, Ruscuk vs. iskelelerden Tuna Nehri gemileriyle tüccarların getirdikleri ticaret malları ve eşyalarından alınan gümrük vergisi hakkında.

8/36/1 İskele gümrüğü ödemede inat edenlerin iskelelerden geçirilmemelerine dair.

8/51/2 Arz yazan Yuvan'ın saray hizmetinde olduğundan cizye hariç diğer vergilerle rencide ettirilmemesine dair.

8/61/4 Nazır tarafından sahipsiz hayvandır diyerek zapt olunan öküzler ile ilgili hüküm.

8/72/1 Vidin iskelesi emini olan kişinin fazladan gümrük vergisi aldığı hakkında.

8/74/2 Vidin muhafızının, Vidin gümrüğünde tüccarlardan harç adıyla fazla bir şey aldirmamasına dair merkezden yazılan hüküm.

8/75/1 Roma İmparatorluğu (Kutsal Roma İmparatorluğu) tarafından gelen tüccarlardan fazla vergi talebinde bulunulmamasına dair.

8/75/2 1133 Kıptiyan taifesi cizye ve mukataalarına dair.

8/80/1 Vidin Kalesi'nin tamirine görevlendirilenlerin cizyelerine dair.

8/81/2 Vidin Kalesi'nin tamirindeki kişilerin 1134 yılı cizye evraklarının düzenlenmesine dair.

8/83/1 1134 senesi Vidin şehri kefere ve Yahudi cizyelerine dair.

8/83/2 1134 senesinde Vidin'de bulunan ehl-i zimmi, Yahudi, Ermeni ve Acem taifesinden alınacak cizye miktarlarına dair.

8/83/3 Hotin, Niğbolu, İsakçı, Babadağı, Kili, Akkirman, İsmail, Ruscuk, Yergöğü, Vidin vs. yerlerin kefere reayasından alınacak cizyelere dair.

8/84/1 Avusturya'dan gelen tüccarlardan %3 üzerinden gümrük vergisi alınmasına dair.

8/86/1 1134 senesinde Vidin Kalesi tamiri ve üstü açıklar için hizmet eden kişilerin cizyelerinin ellerinde olan evraka göre alınmasına dair.

8/91-92/1 Ehl-i zimmi, Yahudi, Nasrani ve Aramine-i Acem taifesinden alınacak cizye vergisine dair.

8/93/1 Vidin İskelesi'ne gelen eşyadan, kanuna aykırı herhangi bir şey alınmamasına dair.

8/94/3 1134 senesine mahsup Kıptiyan cizyesi toplanırken Vidin Kalesi inşaatında görevli olan kişilerden vergi alınmamasına ve bu kişilerin rencide edilmemelerine dair.

8/94/4 Vidin'de toplam 900 adet Kıptiyan cizye evrakının Mehmed Efendi'ye teslim edildiğine dair.

Narh Kayıtları

Bu konudaki kayıtlarda; koyun etinin fiyatı, kasaplar dışında kimsenin koyun kesip satmaması, kasapların birbirlerine kefil olmaları ve mum yağı ile ilgili narh konulması hususlarında hükümler bulunmaktadır.

8/18/1 Koyun etinin vakıyyesi 10 akçe iken bazı kişilerin 8 akçe üzerinden koyun kestiklerinden adı yazılı kasapların dışında kimsenin koyun kesip satmaması hakkında.

8/18/2 İbrahim Beşe'nin kefil olduğu kasaplara dair.

8/18/3 Kasapların yaz ve kış işlemek üzere birbirlerine kefil oldukları belirtilerek Kasım'dan itibaren 8'er akçeye koyun eti kesilmesine dair sicil kaydı.

8/19/7 Mum yağının vakıyyesine 20 akçe narh konulmasına dair.

Esnaf Kayıtları

Bu başlık altında Vidin'de bulunan esnaf zümreleri ve bu zümrelerin hem devletle hem de diğer esnaf gruplarıyla ilişkilerine dair belgeler bulunmaktadır.

8/25/1 Vidin kürekçi esnafının kürekçi seçimi hakkında.

8/30/5 Vidin'de bulunan kılıç üstatlarının, üstatbaşı ve yiğitbaşı seçimlerine dair.

8/33/2 Vidin'de dellalbaşı seçimi hakkında.

8/60/1 Miri habbazı Ohan adlı kişinin Defterdar Mahmud Efendi huzurunda Vidin'de ambarlanan buğday ve arpadan bir miktarını teslim almasına dair.

Sosyal İçerikli Vesikalar

Osmanlı kadısının görevlerinden biri de şehrin askeri ve idari yöneticileriyle birlikte farklı nitelikteki sosyal olayları çözmektir. Kadı, şehrin diğer yöneticilerinin tespit ettikleri ve mahkemeye taşıdıkları davaları, İslâm hukuku ve kanunnamelere uygun olarak çözmekle görevliydi. Bu nitelikteki olaylar, şer'iyeye sicillerine düzenli olarak yazılmıştır.

Sosyal içerikli vesikalar bölümüne yaralama, öldürme, hırsızlık vb. şahsi olaylar ve toplumun temel taşı olarak değerlendirilen ailenin yapısını oluşturan öğeler dâhil edilmiştir.

Cinayet, Yaralama ve Dövme

8/11/4 Ahmed Beşe'nin yaralı olarak meclise giderek Halil adlı kişinin kendisini yaraladığını ve ölürse katilinin Halil Beşe olduğunu beyan etmesi hakkında.

8/11/5 Hacı Hüseyin'in, Kasım oğlu Hamza'yı bıçakla yaraladığına dair.

8/15/1 Cerrah Mustafa Çelebi'nin oğluna topuz ile vurup yaralayan Değirmenci Mustafa'yı ve sorumlu kişileri şikâyet etmesine dair.

8/16/4 Süleyman'ın mahkemeye giderek, Tulu'nun kendisini kafasının üç yerinden yaraladığını ve ölürse katilinin Tulu olduğunu söylemesine ve adı geçen Tulu'nun inkâr ettiğine dair (Hüküm tamamlanmamıştır).

8/16/6 Kan ve diyet davasına dair.

8/19/5 Apostoli'nin amcasının oğlunu öldüren kişilerle olan davasına dair.

8/33/3 Vidin’de ölen Salih Beşe’nin ölmeden mahkemeye giderek damadı tarafından darp edildiğini ve eğer ölürse katilinin bu kişi olduğunu bildirdiğine dair.

8/36/5 Kale inşası için tayin olunan ameleden Murca’nın, Ahpoli kazasından tayin olunan İstoyiko’yu yaralamasından dolayı açılan dava hakkında.

8/41/1 Ekmekçi Milon’un evinin soyulmasıyla ilgili dava sürerken olaya dâhil olan yeniçerilere saldıran 2 zimmi hakkında açılan davaya dair.

8/42/1 Ahmed’in, Ali Beşe’nin kendisini yaraladığını söyleyerek dava etmesine dair.

8/42/4 Miri habbaz Şahin ve onun kardeşini yaralayan Hancık adlı Ermeni’nin davası hakkında.

8/42/7 Osman Beşe’nin kendisini yaralayan Ahmed Beşe’ye açtığı davadan vazgeçmesine dair.

8/47/6 Kasapbaşı Halil Beşe’nin kendisini sebepsiz yere kasap satırı ile yaralayan ve zina sözüyle küfür eden Hasan Beşe’yi mahkemeye şikâyet etmesine dair.

8/51/1 Ticaret nedeniyle Vidin’de bulunan Bayram adlı Yahudi’nin, ölen Yahudi Solomon’u yaralamadığına dair şahit göstererek mahkemeden hüccet talep etmesine dair.

8/51/3 Kerim Bey Köyü Çiftliği sakinlerinden Vasıl adlı zimminin, kendisini bıçak ile sağ tarafından yaralayan İbrahim Beşe’yi dava etmesine dair.

8/61/2 Yaralanan Ahmed Beşe’nin mahkeme görevlilerince keşfi.

8/61/3 İbrahim Beşe’nin kendisini yaralayan Ahmed Beşe’yi şikâyetine dair.

8/64/1 27 gün önce yaralanıp keşfi yapılan Ahmed Beşe’nin mahkemeye gelerek İbrahim Beşe ve Halil Beşe ile bir dava ve nizaları kalmadığını kaydettirmesine dair.

Hırsızlık, Gasp ve Adam Kaçırma

8/4/3 Bir hizmetkârın, Hacı Mustafa'nın evine girerken yakalanması ve sorulduğunda sahibinin satın aldığı cariye bulmak için eve girdiğini, hırsızlık yapmak için girmediğini söylemesi hakkında.

8/11/1 Bazı kişilerin, bargirlerinin çalınması hakkındaki davalarına dair.

8/30/2 Ali adlı kişinin, Halil Beşe'nin elinde bulunan eğerin kendisine ait olduğunu iddia etmesine dair.

8/39/5 Nazır kethüdası Mehmed Ağa'nın, İstanko ve Perol adlı zimmileri bir gece önce iki camus malak çalarken yakalamasına dair.

8/47/4 İstapan'ın, kendisi sarhoş iken 28 kuruşunu çalan İstoyaka adlı zimmi kadını şikâyet etmesi hakkında.

8/64/5 Ağnad oğlu Çorço'nun iki adet camusunu hırsızlardan kurtardığına dair.

8/ Numarasız/ 2 (Defterin Başında) Hasan'ın kaybettiği eşeğini Peryoçe adlı zimminin evinde bulduğuna ve Peryoçe'nin sorgulanmasını talep ettiğine dair.

8/15/3 Bazı kişilerin Kıpti taifesinden Rahime adlı kadını çektiri gemilerine satmak amacıyla kaçırmaları ve Müslümanların kadını kurtarması hakkında.

8/33/5 Beşir Hoca Mahallesi'nden Fatma'nın, evini zapt eden Mehmed Çavuş'u şikâyet etmesine dair.

8/35/2 Bir Çingene kızın esir edilmek maksadıyla kaçırılmasına dair.

8/41/2 Üç kişinin, Osman ve Hüseyin Beşe'nin evlerini basıp kendilerinden para istedikleri sırada Asesbaşı Halil Çavuş tarafından yakalanmalarına dair.

8/46/4 Ayşe'nin babasından kalan bağını zapt eden Ali hakkındaki şikâyeti.

8/53/1 Fatma adlı kadının ölen kardeşinin terekesini zapt eden İbrahim'i şikâyet etmesine dair.

8/53/4 Petro'nun, ölen amcasının oğlunun malını zapt eden Yane'yi şikâyetine dair.

8/61/1 Mustafa ve Hüseyin'in dükkân arazilerini zapt eden Ahmed hakkındaki şikâyetlerine dair.

8/63/2 Beytülmal emini Ömer Ağa'nın, vâriissiz ölen Hacı Mustafa'nın mallarını gasp eden Ömer Beşe'yi dava etmesi hakkında.

8/68/1 Havva adlı kadının, ölen kız kardeşinin terekesini zapt eden Hacı Mehmed hakkındaki şikâyeti.

Mahallelinin Şikâyetleri

Şikâyet; kişilerin herhangi bir dil, din, ırk, cinsiyet ve statü farkı gözetilmeksizin uğradıkları haksızlıklar sonucunda bu durumun çözüme ulaşması için üst mercilere başvurarak adaletin sağlanmasını temin etmeleri çabası olarak tarif edilebilir. Bu bölümde; şikâyet eden kişilerin nerede oturdukları, kişisel bilgileri, şikâyet ettikleri kişiler hakkındaki bilgiler, şikâyet sebepleri ve bu şikâyet sonucunda çözüm hakkındaki öneriler yer almaktadır. Bu kayıtlar, kişilerin yaptıkları şikâyetlerin içeriğine bakarak toplumun sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmaktadır.

8/4/1 Alaca Tekke Mahallesi ahalisinin, şehirlerinin istila edilmesi sebebiyle boş kalan camilerine imam olarak atanan Ahmed Efendi'nin kuran okuyamadığı sebebiyle görevden alınıp sürgün edilmesine rağmen başka birinin adıyla ortaya çıkarak elindeki berat ile imam olmaya çalıştığına dair şikâyetleri.

8/35/1 Recep Paşa'nın yaptırdığı parmaklık içinde olan mahalle ahalilerinden bazı kişiler mahkemeye gelip İbrahim adlı kişinin mahalleden sürülmesini istemelerine dair.

8/54/2 Alaca Tekye Mahallesi sakinlerinin arzuhalleri doğrultusunda Vezir Hacı Mehmed Paşa'nın buyrulduğuna dair.

8/56/2 Paşa Mahallesi imamı ve cemaatinin, Hanife ve annesi Safiye'nin fahişe temin ederek erkeklere ve yeniçerilere pazarladıklarını ve mahalleden ihraçlarını talep etmelerine dair.

8/60/3 Ak Camii imamı ve ahalisinin Hüseyin adlı kişinin karısı olan Afife'nin fahişe olduğunu ve mahalleden ihraç edilmesini talep ettiklerine dair.

İhtida Olayları

Bu bölümde Vidin'de yaşayan gayrimüslimlerin din değişmelerine dair kayıtların tutulduğu belgeler yer almaktadır. Din değiştirme nedenleri hakkında açıklayıcı bilgi sunmayan bu kayıtlar, kişi isimlerinin nasıl değiştiğini takip edebilme imkânı sunmaktadırlar.

8/19/6 Yone adlı bekâr ve reşid kadının İslâm ile müşerref olup Ayşe ismini aldığına dair.

8/30/4 Mirço adlı zimminin İslâm'ı kabul etmesine dair.

8/95/3 İrşova asıllı kürekçi İstani oğlu Nikola'nın Müslüman olup Salih ismini aldığına dair.

8/95/4 Vidin şehri varoşu sakinlerinden bir zimminin İslâm'ı kabul edip Salih adını almasına dair.

Vâsi-Muhtar-Vekil Tayini

Vesayet, eda ehliyeti eksik olan veyahut olmayan kişilerin himaye altına alınarak mallarının idare edilmesine dair bir terimdir. Osmanlı Devleti'nde ergenlik yaşına gelmemiş çocukların anne-babasından birinin veya her ikisinin ölmesi durumunda, bu çocuklara kalan mirasın muhafaza edilmesi için bir vasi atanmıştır. Vasiler, çocukların mallarını koruyup işletme ve onlar kullanma hakkına sahiptirler.²¹

8/2/3 Vekil Ebubekir Ağa'nın takdiri ile yazılan nakit para ile ilgili hüküm.

8/29/5 Hacı Beşir Mahallesi'nden Neslihan'ın, kocası Hasan Beşe'yi iki kişinin şahitliğiyle kendisine vekil tayin etmesine dair.

²¹ Ayşe Değerli, "Kadı Sicilleri Işığında Osmanlı'da Aile: Kayseri Örneği (1608-1656)", *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, C. XXI, S. 39, Balıkesir 2018, s. 482.

8/29/6 Hacı Ferruh Mahallesi'nden Mehmed'in kardeşi İbrahim'i kendisine vekil etmesine dair.

8/45/1 Vidin muhafazasında olan bazı askerilerin, eğer ölürlerse mallarının Mehmed Beşe tarafından zapt edilmesini isteyip onu muhtar tayin etmelerine dair.

8/45/2 Vidin'de tüccarlık yapan ve hasta olan Hasan'ın eğer ölürlerse ortağı Ali'yi kendisine muhtar tayin etmesi hakkında.

8/47/2 Ruscuklu Hasan Beşe'nin mirasını kabz etmeye Ömer Beşe'nin vasi-muhtar olması.

8/48/4 Çavuş Mahallesi'nde ölen Hacı Mustafa'nın yetim çocuklarına Ali'nin vasi olmasına dair.

8/62/2 1133 senesinde Vidin Kalesi inşasına ferman ile tayin olunan arabacıların ücretlerini almak için kendilerine İsmail Beşe'yi vekil olarak tayin etmelerine dair.

8/65/1 İsmihan adlı kadının oğlunun terekesinden hakkını almak için Hüseyin'i vekil nasp etmesine dair.

8/95/1 Vidin şehrinde olan Merhum Ahmed Efendi Camii'nde imam ve hatip olan Abdullah Efendi'nin yerine Veliyüddin Efendi'yi vekil tayin etmesine dair.

8/95/2 Vidin'de imam ve hatip olan Mustafa Efendi İstanbul'a gideceğinden dolayı yerine diğer Mustafa Efendi'yi vekil tayin etmesine dair

8/96/3 Beş yaşındaki bir çocuğa vasi atanmasına dair.

8/96/4 Annesi ölen Derviş Abdullah'a nenesinin vasi olarak atanmasına dair.

8/Numarasız/1 (Defterin Sonunda) Debbağ Pervane Mahallesi'nden Ümmühan'ın, Ali'ye vasi olması.

8/Numarasız/2 (Defterin Sonunda) Süleyman Çavuş Camii imamının Ayşe adlı bir kızı vasi olmasına dair.

8/Numarasız/5 (Defterin Sonunda) Zimmi bir çocuğa başka bir zimminin vekil olmasına dair.

Evlenme, Boşanma, Nafaka ve Miras ile İlgili Vesikalar

Evlenme

Evlilik kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi yasal bir temele dayandıran hem hukuksal hem de toplumsal bir sözleşmedir.²²

Aile olmanın yapı taşı oluşturulan evlilik hususunda incelediğimiz kayıtlarda, kişilerin evlilikleri esnasında o dönemde evliliğin hangi şartlarda gerçekleştiği, kadına verilen mihr-i müeccelin miktarı, eski eşiyile yeniden evlenme, evleneceği kişinin dinden döndüğünü ispatlayarak başka kişi ile nikâhlanma gibi hususlar hakkındaki belgeler yer almaktadır.

8/19/1 Abdullah oğlu Mustafa Beşe'nin, Mustafa kızı Adile ile 4000 akçe mihr-i müeccel karşılığında şahitler huzurunda evlenmesine dair.

8/19/2 Mustafa adlı kişinin Ayşe adlı kadın ile 1200 akçe mihr-i müeccel karşılığında şahitler huzurunda evlenmesine dair.

8/19/4 Hasan'ın, Hanife ile 1200 akçe mihr-i müeccel karşılığında şahitler huzurunda evlenmesine dair.

8/32/1 Hüseyin oğlu Mehmed'in Ali kızı Fatma ile evlendirilmesine dair.

8/41/4 Belgrad sakinlerinden Fatma adlı kadının, 3 yıl önce kocası Ali Çavuş'un onu boşadığını söyleyerek yeniden evlenmek istemesine hakkında.

8/95/5 Ayşe adlı kadının eski kocasıyla yeniden nikâh olmasına dair.

8/96/2 İsmail ve Saliha'nın 2200 mihr-i müeccel ile nikâh akdine dair.

8/47/1 Emine adlı kadının, kocasının mürtet olduğunu ispat ettirerek başka biriyle evlenme talep etmesine dair.

8/ Numarasız/ 3 (Defterin Başında) İbrahim ile İsmihan'ın 760 akçe mihr-i müeccel karşılığında şahitler huzurunda evlenmelerine dair.

²² Zülfiye Koçak, *Manastır'da Hukuk ve Adalet Uygulamaları (1700-1730)*, Gece Kitaplığı, Ankara 2019, s. 258.

8/ Numarasız/ 4 (Defterin Başında) Hasan Beşe ile Ayşe'nin 2000 akçe mihr-i müeccel karşılığında şahitler huzurunda evlenmelerine dair.

Boşanma

8/10/2 Halil Hoca Mahallesi'nden Ümmühan'ın muhalaa türünde boşanma talebine dair.*

8/16/2 Mustafa Paşa Mahallesi'nden Hatice'nin muhalaa türü boşanma talebine dair.

8/47/3 Mezit Bey Mahallesi'nden Fatma'nın şartlı boşanma talebine dair.

8/56/3 Beşir Hoca Mahallesi'nden Fatma'nın anlaşmalı boşanma talep etmesine dair.

8/60/2 Çavuş Mahallesi'nden Hatice'nin vekili aracılıyla anlaşmalı boşanma talebine dair.

8/69/1 Ayşe adlı kadının, kocası Hasan Beşe ile aralarında herhangi bir münasebet olmadığı, nafaka ile mihr-i müeccelinden vazgeçerek muhalaa talep etmesi ve kocasının da boşanmayı kabul etmesine dair.

8/ Numarasız/ 1 (Defterin Başında) Emine ile Hüseyin Beşe'nin boşanma kaydına dair.

Nafaka Tayini

8/38/7 Subaşının bir adet doru bargir yave tutup günlük 3 pare nafaka talep etmesi.

8/41/6 Bulunan bir baş bargir yave olmak üzere bölükbaşı Yusuf tarafından sicil olunup günlük 9 akçe nafaka takdir olduğuna dair.

* Osmanlı toplumunda sıkça başvuru muhalaa İslam hukukunda evliliği sonlandırmak için başvuru yöntemlerinden biridir. Muhalaa bir diğer boşanma türü olan talak'ın aksine hem kadının hem erkeğin çıkarınadır. Kadın için muhalaa ile boşanmanın faydası; kendisinin istemediği ve devam ettiremediği bir evlilikten, *mihr-i müeccel*, *nafaka-i iddet* gibi bazı maddi menfaatlerinden vazgeçerek kurtulabilmesidir. Erkek için ise muhalaa, anlaşmadığı birinden, sürdürmediği bir evlilikten ve talakla kadını boşadığı zaman vermesi gereken mihr-i müeccel, nafaka gibi maddi ve hukuki külfetlerden kurtulmak demektir.

8/64/3 Orta Tuna Mahallesi'nden Hava Hatun'un kendisini boşayan kocası Mehmed Beşe'den nafakası talep etmesi.

Tereke ve Miras Kayıtları

Bu bölümde, ölen kişilerin miraslarının taksimi, varisler arasındaki anlaşmazlıklar veya kişi arkasında herhangi bir varis bırakmamışsa mirasının devlet hazinesine aktarılması hakkındaki belgeler yer almaktadır.

8/3/1 Vidin muhafazasına memur olan Halil Beşe'nin terekesine dair.

8/3/2 Vidin muhafazasına memur olan Mustafa Beşe'nin öldüğü ve defter olan eşyasına dair.

8/3/3 Şeyh Ahmed Mahallesi'nde ölen İbrahim kızı Esmâ'nın terekesine dair.

8/13/2 İsmail Ağa adlı kişinin öldüğü, varisi olmadığından mirasının kabzına dair.

8/20/3 Çavuş Mahallesi'nde ölen Ümmühan'ın terekesine dair.

8/23/2 Yeniçeri yamaklarından vârissiz ölen Mustafa Beşe'nin terekesine dair.

8/23/3 Vidin şehri yamak yoldaşlarından Ahmed Beşe'nin terekesine dair.

8/23/4 Beşir Hoca Mahallesi'nden Süleyman Beşe'nin terekesi hakkında.

8/25/4 Hasan Beşe'nin, varisi olmadığı ve tahrir olunan eşya defteri hakkında.

8/27/1 Paşa Mahallesi'nden Hüseyin'in varisi olmadığına ve terekesine dair.

8/27/2 Paşa Mahallesi'nden Hacı Mustafa'nın varisi olmadığı ve terekesine dair.

8/28/1 Vidin muhafazasına memur olan yeniçerilerden ölen Ahmed Beşe'nin ortada varisi olmadığı ve terekesinin, beytülmal emini tarafından tahrir edildiğine dair.

8/28/2 Vidin muhafazasına memur olan yeniçerilerden ölen Hasan Beşe'nin ortada varisi olmadığı ve terekesinin, beytülmal emini tarafından tahrir edildiğine dair.

8/28/3 Vidin muhafazasına memur olan yeniçerilerden ölen Hüseyin Beşe'nin ortada varisi olmadığı ve terekesinin, beytülmal emini tarafından tahrir edildiğine dair.

8/28/4 Vidin muhafazasına memur olan yeniçerilerden ölen Ahmed Beşe'nin ortada varisi olmadığı ve terekesinin, beytülmal emini tarafından tahrir edildiğine dair.

8/28/5 Vidin muhafazasına memur olan yeniçerilerden ölen Ahmed Beşe'nin ortada varisi olmadığı ve terekesinin, beytülmal emini tarafından tahrir edildiğine dair.**

8/28/6 Vidin muhafazasına memur olan yeniçerilerden ölen Mustafa Beşe'nin ortada varisi olmadığı ve terekesinin, beytülmal emini tarafından tahrir edildiğine dair.

8/35/3 Ölen Ali Beşe'nin ortada varisi olmadığı ve terekesinin, Vidin şehri beytülmalcisi Mustafa Ağa tarafından ve mahkeme marifetiyle yapıldığına dair.

8/35/4 Ölen Ahmed Beşe'nin, ortada varisi olmadığı ve terekesinin, beytülmalci Mustafa Ağa ve mahkeme marifeti ile zapt olduğuna ve müzayede edildiğine dair.

8/35/5 Ölen Baba Yusuf'un, ortada varisi olmadığına ve terekesinin, Vidin şehri beytülmalcisi Mustafa Ağa tarafından ve mahkeme marifetiyle yapıldığına dair.

8/44/1 Vidin'de ekmekçi başı iken öldürülen Kirkor adlı zimminin terekesine dair.

8/49/1 Çavuş Mahallesi'nde ölen Hacı Mustafa'nın eşyalarını gösteren tereke defterine dair.

** 8/28/4 - 8/28/5 numaralı hükümler ayrı hükümlerdir. Hükümlerde bahsi geçen kişi aynı kişi olup terekesi ile ilgili kısımlar farklılık arz etmektedir.

8/52/5 Fatma adlı kadının, kardeşi Yusuf Beşe'nin mirasından hakkını almak için, bu kişinin kardeşi olduğunu şahit göstererek ispatlamaya çalışmasına dair.

8/53/3 Vefat eden Uzun Beşe'nin mirasından hakkını almak isteyen iki kardeşinin vârisliklerini mahkeme huzurunda ispatlamaya çalışmalarına dair.

8/55/4 Üçüncü bölükten vefat eden Mustafa'nın tereke kaydına dair.

8/56-57/4 Mustafa Ağa'nın beytümale aktarılmak üzere tahrir edilen terekesine dair.

8/58-59/1 İbrahim'in tereke kaydına dair.

8/81/1 Yeniçeri ortalarından vârisiz ölenlerin miraslarının ahz ve kabz edilip yeniçeri memurlarına sarf edilmesine ve defterlerinin tutulmasının istendiğine dair.

8/64/2 Gorgoşefçe adlı mahalde ölü bulunan ismi belli olmayan iki yeniçerinin ortada varislerinin olmadığına ve terekelerine dair.

Vakıflar ile İlgili Vesikalar

Osmanlı Devleti'nde vakıflar, buldukları yerlerde sosyal, dini ve iktisadi anlamdaki gelişmelere büyük ölçüde katkı sağlamışlardır. Yol, çeşme, kervansaray, hamam, cami, konaklama ve pazar yerleri gibi birçok yapıların oluşturulmasında vakıflar etkin bir rol oynamıştır.²³ İncelediğimiz kayıtlarda, vakfa ait olan ev ve dükkânın kiraya verilmesi, kira bedeli, vakıf malları, vakfedilen mülkler ve bir yerin tamiri için tadilat ücretinin karşılanması ile ilgili kayıtlar yer almaktadır.

8/1/4 Hasan bölükbaşı zimmetine Çanatlı Ahmed'in mirasından 24,5 akçe nakledildiği, bu meblağın müteveli vekili Ali Çelebi'ye teslim edildiği ve zimmetinde vakıf malı kalmadığına dair hüküm.

8/1/5 Vidin mahallelerinden Çavuş Mahallesi'nin vakıf nakdinin İmam Hacı Hasan Efendi tarafından tahrir olunduğuna dair.

²³ Mehmet Bayartan, "Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, C. X, S. 1, İstanbul 2008, s. 159-162.

8/13/1 Vidin'deki Mustafa Paşa vakfından bir odalı dükkânın günlük iki akçeye kiraya verilmesiyle ilgili yaşanan sorun.

8/19/3 Debbağ Pervane Mahallesi vakıf mallarına dair.

8/31/1 Süleyman Paşa vakfının akarlarına dair.

8/31/2 Orta Tuna Mahallesi'nin Müslüman yeri olduğu ve buradaki caminin akarlarından kolluk hanenin vakfa yeniden dâhil ettirilmesine dair.

8/31/3 Orta Tuna Mahallesi'ndeki caminin hanına ve eşyasına kimsenin karışmamasına dair.

8/32/2 Fatma adlı kadının Mezid Bey Mahallesi'nde imam ve zâbit olan Şeyh Mustafa Efendi'ye vakfettiklerine dair.

8/33/1 Rukiye adlı kadının Orta Kapı denilen yerden çarşıya varıncaya kadar olan kaldırımın tamiri için 200 kuruş vakfetmesine dair.

8/41/3 Mustafa Paşa vakfının akarlarından 18 oda ve 3 odalı dükkânın bir yıllığına 550 kuruşa kiraya verilmesi hakkında.

8/96/1 Süleyman Çavuş vakfının yenilenen mallarına dair.

8/97/1 Sultan Ahmed Han'ın Vidin'de yaptırdığı caminin mütevellisinin 1132 yılında camiye yapılan masrafların kaydı hakkındaki beyanına dair.

8/ Numarasız/ 7 (Defterin Sonunda) Orta Tuna Camii'nin vakıf mallarıyla ilgili mütevellinin verdiği hesaba dair.

Askeri Nitelikli Vesikalar

Bu bölümünde; askeri tayinler, olumsuz davranışlar sergileyen askerler, askeri sınıfa dair şikâyetler, askerilerden kalan miras meseleleri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

8/2/1 Merkezden Vidin Kalesi'ne gönderilen mühimmatın Bina eminine teslim edildiği hakkında.

8/7/1 Vidin'de bulunan ekmekçi taifesi, muhafazada olan yeniçeri ve cebeci, topçu ve top arabacı ve muhafız olan vezirler, defterdar ve sair asker taifesinin erzakları için 1132 senesi hesaplarına dair.

8/10/1 Tuna gemileri reislerinden Hasan oğlu Hüseyin'in Vidin askerleri için 1131 yılı için tayin kılınan dakik için Vidin defterdarından aldığı para.

8/12/1 Vidin Kalesi yerli neferlerinin 1131 senesi maaşlarına dair.

8/12/2 Vidin Kalesi yerli neferlerinin 1131 senesi maaşları ile hesap kaydına dair.

8/20/1 Vidin Kalesi'nde olan azep ve piyadelerin Vidin Kalesi'ndeki ağalardan Bekir hakkındaki şikâyetlerine dair.

8/20/2 Vidin Kalesi'nde olan 8 adet süvari ve piyade ağalarının, Vidin Kalesi'nde cemaat ağası olan Bekir'in kendi halinde olmadığını söyledikleri ve bu kişinin ihtilale sebep olduğundan dolayı men ve def olmasını istediklerine dair.

8/21/2 Yeniçeriler ve onlara bağlı olan askeri taifesinden ölenlerin mallarının beytülmale aktarılması için mübaşir tayini yapıldığına dair.

8/23/1 Vidin'de 1132 senesinde yeniçeri beytümalcisi Mustafa Ağa'ya yemeklik için 7200 akçe sarf olunduğuna dair.

8/47/7 Alaca Tekke Mahallesi'nden İbrahim'in topçu ocağında çalışıp Sofya'da hizmette iken öldüğüne şahitlik edilmesi ile ilgili.

8/82/1 Vidin muhafızı Vezir Mehmed Paşa'ya yazılan hükümde, kendi halinde olmayan İbrahim'in durumunun araştırılıp merkeze yazılmasına dair.

Diğer Vesikalar

Yukarıda sıralanan bütün bu vesikaların dışında farklı konularla ilgili kayıtlar da incelenen sicil defterine kaydedilmiştir. Herhangi bir sınıflamaya dâhil edemediğimiz davalar bu başlık altında değerlendirilmiştir.

8/15/2 Mansur Hoca Mahallesi sakinlerinin, Ramazan ayını iki başları aşağı olmak üzere kendi gözleriyle gördüklerine dair.

8/31/4 Rahveli Mehmed'in, Satırcı Hasan'ı dava etmesi ve Hasan'ın inkâr etmesine karşılık Hacı Osman ve Ali Bükükbaş'ın yüzleşmek için mahkemeye gelmeleri.

8/38/1 Oturduğu evin tahliyesi istenen kadına 30 kuruş verilmesinin istendiği, fakat kadın evi tahliye etmediğinden parasının bina emini tarafından verilmesi ve eğer durum halledilmezse kadının evden çıkarılmasına dair.

8/38/3 Kalinofça Kapısı'nda yapılacak olan kolluk hane için bir kadınla yaşanan sorunu Vidin yeniçeri ağası Mehmed Ağa'nın merkeze bildirmesine dair hüküm.

8/38/8 Tekye Mahallesi'nde Hristiyan Yubane'nin evinin vezirin kapıcılar kethüdasına konak olarak tayin edildiğine dair hüküm.

8/42/3 Bazarcık sakinlerinden Mehmed Beşe'nin öldüğüne dair şahitlik.

8/43/2 Osman Beşe'nin, yatsı vaktinde Ğorane'nin evini bastığı ve ırzına geçmeye çalıştığı sırada mahalle halkı tarafından yakalanıp meclise götürülerek zabıta teslimine dair.

8/45/3 Halil adlı kişinin Hacı Mustafa ile olan davası için Hüseyin Beşe'yi şahit göstermesi hakkında.

8/50/3 İbrahim'in, Tuna Nehri'nde sulamaya götürdüğü beygirinin kaçmasına sebep olan kişiyi şikâyet etmesine dair.

8/54/6 Mehmed'in Belgrad'da baltalığı olduğunu şahitlerle ispat etmesine dair.

8/56/1 Tüccar taifesinden iki kişinin, Hezargrad kasabasına gittikleri ve Şaban ayının son gününün geldiğine dair şahitlik ettikleri hakkında.

8/60/5 İsmail Odabaşı'nın, Ermeni Karakaş Serkis ile ortak olduğuna dair.

Sonuç

Genel olarak toplumsal olayların ortaya çıkarılması açısından önemli arşiv kaynaklarından olan şer'iyeye sicillerinin tasnif edilmesiyle, şehir monografilerinin çıkarılması mümkün olmaktadır. Bu yönde yapılan çalışmalara katkı sağlanması açısından yapılan fihrist çalışmaları da önemli arz etmektedir.

Yukarıda verilen belge sınıflandırılmasından da anlaşıldığı gibi, şer'iyye sicilleri ait oldukları dönemlere ait çok zengin belgeleri ihtiva etmektedirler. Özellikle şehir çalışmalarlarıyla ilgilenen araştırmacılar için oldukça önemli kaynaklar olan sicillerden yararlanmak elzemdir.

8 Numaralı Vidin şer'iyye sicili şehir tarihi ile ilgili bilgilere ulaşmaya imkân tanımaktadır. Bu bakımdan sicillerin belge özetlerinin yayınlanması tarih araştırmacılarının işini önemli oranda kolaylaştıracaktır. Bu düşünceden hareketle Vidin mahkemesine intikal eden 8 numaralı defterdeki davaların ve cezaî uygulamaların tasnifini yapmaya çalıştık. Temennimiz, bu tasnifin, Vidin şehir tarihine dair yapılacak araştırmalarda, araştırmacıların işini kolaylaştırmada ufak bir katkı sunmaktır.

Kaynakça

AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Şer'iyye Sicilleri*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, C. I, İstanbul 1988.

BAYARTAN, Mehmet, "Osmanlı Şehirlerinde Vakıflar ve Vakıf Sisteminin Şehre Kattığı Değerler", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, C. X, S. 1, İstanbul 2008, s. 157-175.

DEĞERLİ Ayşe, "Kadı Sicilleri Işığında Osmanlı'da Aile: Kayseri Örneği (1608-1656)", *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, C. XXI, S. 39, Balıkesir 2018, s. 469-488.

İLGÜREL, Mücteba, "Şer'iyye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 28/29, İstanbul 1974, s. 123-166.

İNALCIK, Halil, *Türkler ve Balkanlar*, Bal-Tam Türklük Bilgisi III, Prizren 2005.

GENÇ, Mehmet, "Mukataa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXXI, İstanbul 2006, s. 129-132.

GÜRKAN, Feyyaz, "Şer'iyye Mahkemeleri Sicilleri Üzerinde Bir Araştırma", *IX. Türk Tarih Kongresi*, C. II, Ankara 1988, s. 765-774.

HALAÇOĞLU, Yusuf, "Menzil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXIX, İstanbul 2006, s. 159-161.

KAYAPINAR, Ayşe “İki Balkan Şehri Tırnova ve Vidin’de Türkler (Bulgar Çarlığından Osmanlı İmparatorluğuna)”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Journal of Social Sciences*, C. II, S. 9, Bolu 2004, s. 117-141.

KİEL, Machiel, “Vidin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XLIII, İstanbul 2013, s. 103-106.

KOÇAK, Zülfiye, “1017 (M.1608–1609) Tarihli Ayıntab Şer’iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. I, S. 3, İstanbul 2012, s. 172-199.

KOÇAK, Zülfiye, “Ekonomik ve Sosyal Münasebetler Özelinde Vidin’de Müslim-Gayrimüslim İlişkileri (1700-1750)”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, C. XXII, S. 2, Sivas 2018, s. 1109-1136.

KOÇAK, Zülfiye, *Manastır’da Hukuk ve Adalet Uygulamaları (1700-1730)*, Gece Kitaplığı, Ankara 2019.

KOÇAK, Zülfiye, “Osmanlı Toplumunda Zimmî Kadınların Kadı Mahkemelerini Kullanma Pratiği: Vidin Örneği (1700-1750)”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C. VII, S. 1, Edirne 2018, s. 167-210.

ORTAYLI, İlber, *Osmanlı Devleti’nde Kadı*, Kronik Kitap, Ankara 2016.

ÖZDEMİR, Rifat, “Şer’iyye Sicilleri’nin Toplu Kataloguna Doğru”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. I, S. 1, Elazığ 1987, s. 175-210.

ÖZKAYA, Yücel, “Sofya’da Millî Kütüphane “National Biblioteque” deki Şer’iyye Sicilleri” *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XIII, S. 24, Ankara 1980, s. 21-29.

ÖZTÜRK, MUSTAFA, “Doğu Avrupa Tarihinde Osmanlı Arşivlerinin Yeri”, *CISS Üçüncü Uluslararası Doğu Avrupa Çalışmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, Sakarya 2019, s. 3-14.

ÖZTÜRK, Mustafa, “Harput Şer’iyye Sicilleri”, *Tarih İçinde Harput Sempozyumu*, Elazığ 1992, s. 71-83.

SELÇUK, Hava, “Vidin’de Toplumsal Hayat: 13 Numaralı Şer’iyye Siciline Göre (1698-1699)” *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, C. IV, S. 14, Giresun 2012, s. 27-46.

SELÇUK, Hava, *Tuna Boyunda Bir Osmanlı Kenti Vidin (XIX. Yüzyıl)*, Çizgi Kitapevi, Konya 2013.

ŞAHİN, Arzu, “1806-1840 (H.1221-1256) Tarihli Mardin Şer’iyye Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XXIII, S. 2, Elazığ 2013, s. 263-288.

YILMAZÇELİK, İbrahim, "1750-1752 (H. 1164-1165) Tarihli Gaziantep Şer'iyce Sicilinin Tanıtımı ve Fihristi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XII, S. 1, Elazığ 2002, s. 325-352.

YILMAZÇELİK, İbrahim, *Osmanlı Döneminde Diyarbakır Üzerine Bazı Tespitler ve Diyarbakır Şer'iyce Sicilleri (Katalog ve Fihristleri)*, Hiperlink Yayınları, Ankara 2001.

YILMAZÇELİK, İbrahim, "Şer'iyce Sicillerinin Toplu Kataloguna Doğru Diyarbakır Şer'iyce Sicilleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 90, Ankara 1994, s. 41-63.